

Skolens fysiske rammer

En ny folkeskole

Skolens fysiske rammer

Elevernes læring og trivsel i en varieret og motiverende skoledag

Målet med folkeskolereformen er, at alle elever skal blive så dygtige, som de kan, og at de trives i skolen. Det betyder, at alle elever skal møde en motiverende og varieret skoledag, hvor de er glade for at lære, hvor deres potentialer bliver passende udfordret, og hvor der bliver fulgt op på, om de når deres læringsmål.

Reformen understøtter intentionen gennem nye lovpligtige indsatser:

- Understøttende undervisning
- Den åbne skole
- Bevægelse i skolen

I kommunernes arbejde med at omstille og udvikle folkeskolen vil kommunerne blandt andet skulle drøfte og arbejde med, hvordan de lovpligtige indsatser blandt andet kan understøttes af:

- Nye fritidstilbud
- Digitale undervisnings- og læringsforløb
- Fysiske rammer
- Tilsyn og opfølgning på skolernes resultater

Dette inspirationsmateriale er udarbejdet i 2013 på baggrund af arbejdet i de kommunale arbejdsgrupper, der er nedsat af KL i forbindelse med folkeskolereformen. Lovforslaget er endnu ikke vedtaget, hvorfor der kan forekomme ændringer, når Folketinget vedtager loven.

Materialet er udgivet i forbindelse med KL's skoleledelseskurser i efteråret 2013. Der er udarbejdet materialer om den åbne skole, understøttende undervisning, nye fritidsbud mv. jf. ovenfor, og de skal ses i sammenhæng. For overskuelighedens skyld har KL valgt at folde de enkelte temaer ud hver for sig.

Kommunalbestyrelsen skal sætte skolepolitiske mål og forholde sig til mål og indsatser inden for de nævnte temaer. Men der vil være variation fra kommune til kommune afhængigt af lokale politiske ønsker og vilkår.

1. Om skolens fysiske rammer

Skolens fysiske rammer skal ses i sammenhæng med intentionerne og målet med reformen – elevernes øgede læring og trivsel. De fysiske rammer omfatter ikke kun bygninger, men i høj grad også skolernes udearealer og muligheden for at anvende lokalområdets faciliteter. Det giver kommuner og skoler forskellige potentialer og udfordringer, og derfor vil de løsninger, man indretter sig med også være afhængige af lokale forhold.

I den konkrete vurdering af, om en skoles fysiske rammer lever op til krav og forventninger, skal fokus være på, om eleverne kan lære mere og trives bedre i en varieret og motiverende skoledag. Det skal holdes op mod de økonomiske rammevilkår og reformens intentioner. Det er vigtigt at være visionær og kreativ for på alle måder at skabe de bedste rammer om børnenes læring inden for de bygningsmæssige og økonomiske rammer.

Uanset om det handler om en stor skoleombygning, indretning af konkrete læsemiljøer i nogle fællesarealer eller skolens legeplads skal man sikre sig, at de kvadratmetre, man har til rådighed, bruges hele dagen. Der er undersøgelser, der viser, at store dele af skolens rum og arealer kun anvendes i mindre perioder af dagen. Det forekommer stadig, at SFO-lokaler henstår ubenyttede om formiddagen og undervisningslokaler om eftermiddagen. Når skoledagen skal være længere og mere varieret tilrettelagt vil det være helt nødvendigt at inddrage og benytte SFO-lokalerne hele dagen til forskellige læringsaktiviteter for eleverne. Der skal være opmærksomhed på, at lokaler har multiple funktioner, det vil sige, at de kan bruges til forskellige aktiviteter af børn og voksne og på alle tidspunkter. I en varieret og motiverende skoledag skal alle lokaler bringes i spil og indrettes, så de tilgodeser børnenes læring.

Nye regler om lærernes arbejdstid med mere tilstedeværelse på skolen skaber udfordringer, der skal løses lokalt. En drøftelse af dette kan tage udgangspunkt i det konkrete lærerarbejde fx teamsamarbejdet, fælles og individuel forberedelse, kompetenceudvikling og hyppige samtaler med eleverne.

2. Lovgivning

Skolereformen indebærer for såvel elever som lærere, at de fremover skal tilbringe mere tid sammen på skolen. Når det drejer sig om lærerne, må man vurdere, om de eksisterende fysiske rammer lever op til reglerne i arbejdsmiljølovgivningen. Ifølge lovgivningen skal arbejdspladsen være hensigtsmæssigt indrettet til de arbejdsopgaver og arbejdsfunktioner, der skal udføres. Det er reguleret i en række bekendtgørelser. Det er:

Bekendtgørelse om faste arbejdssteders indretning

<http://arbejdstilsynet.dk/da/regler/bekendtgorelser/f/sam-faste-arbejdssteders-indretning-96-.aspx>.

Med tilhørende vejledning

AT vejledning d.1.13 – velfærdsforanstaltninger på faste arbejdssteder

<http://arbejdstilsynet.dk/da/regler/at-vejledninger-mv/arbejdsstedets-indretning/a-1-13-velfaerdsforanstaltninger-pa-faste-.aspx>.

Bekendtgørelse om arbejdets udførelse

<http://arbejdstilsynet.dk/da/regler/bekendtgorelser/a/sam-arbejdets-udforelse-559.aspx>.

Med tilhørende vejledning

AT-vejledning D 2.9 om hjemmearbejde

<http://arbejdstilsynet.dk/da/regler/at-vejledninger-mv/arbejdets-udforelse/d-2-9-hjemmearbejde.aspx>.

Se i øvrigt KL's notat om Arbejdsmiljø i folkeskolen – fakta og opmærksomheds-felter.

Reformens skal og kan i forhold til de fysiske rammer

Reformen indeholder elementer, som kommunalbestyrelsen og skoleledelsen skal håndtere. Derudover kan begge parter vælge at beslutte indsatser i relation til området.

Kommunalbestyrelsen skal

- som arbejdsgiver sikre, at skolerne lever op til kravene i henhold til bestemmelserne om arbejdsmiljø mv.

Kommunalbestyrelsen kan

- sætte mål og rammer for skolernes anvendelse af de fysiske rammer og etablering af læringsmiljøer for elever og arbejdsmiljø for medarbejderne

Forvaltningen/skoleledelsen skal

- sikre at skolerne lever op til gældende regler om anvendelse af de fysiske rammer og etablering af læringsmiljøer for elever og arbejdsmiljø for medarbejdere
- være opmærksom på, om ændringer i anvendelse af de fysiske rammer og etablering af læringsmiljøer for elever og arbejdsmiljø for medarbejdere medfører nye krav i henhold til bestemmelserne om arbejdsmiljø mv.

Forvaltningen/skoleledelsen kan

- sætte mål og rammer for skolernes anvendelse af de fysiske rammer og etablering af læringsmiljøer for elever og arbejdsmiljø for medarbejdere
- skabe overblik over de eksisterende kvadratmeter, og hvordan de anvendes og udnyttes i dag
- skabe billeder af og muligheder for, at skolens fysiske rammer kan udnyttes anderledes og bedre end i dag

Skolebestyrelsen kan

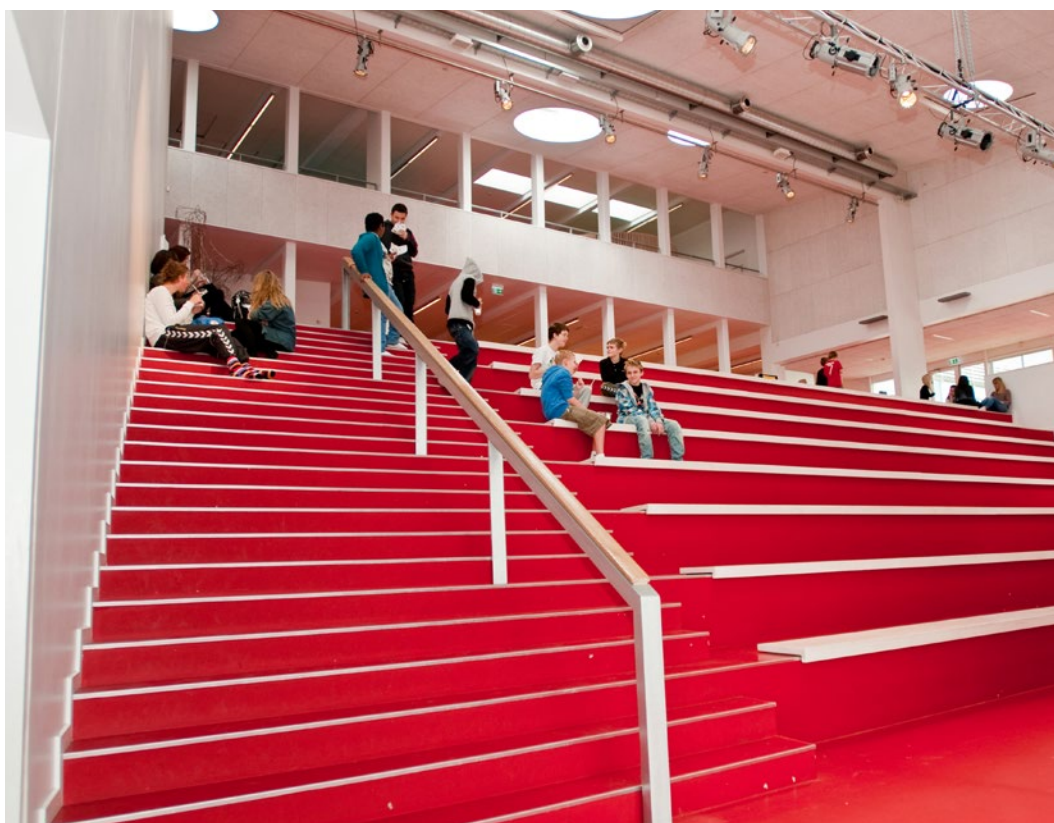
- fastsætte principper for elevernes læringsmiljøer i forbindelse med formulering af principperne for undervisningens organisering

3. Muligheder i de fysiske rammer

På dagtilbudsområdet har man i mange år talt om det fysiske rum som den tredje pædagog. Det er naturligvis en metafor, men folkeskolen skal i højere grad end i dag anvende de fysiske rammer til at understøtte vellykket læring.

En varieret og motiverende skoledag betyder, at undervisningsformer, læringsmiljøer og elevernes fordeling i klasser og på hold skifter i løbet af en dag. Lærere og pædagoger skal arbejde med at tilrettelægge processer, som tilgodeser, at der er mange veje til læring. Det er ikke muligt at opstille standardløsninger på indretning af skolernes fysiske rammer, men der er dog nogle elementer, som skal inddrages:

- I den understøttende undervisning skal eleverne fordybe sig og arbejde med elementer fra den fagopdelte undervisning på en ny måde og i andre organisatoriske rammer. På den måde bør de fysiske rammer være et middel til at indfri pædagogiske og faglige mål i praksis
- Når eleverne skal motionere eller bevæge sig i gennemsnit 45 minutter hver dag, har det betydning for skolens indretning – både ude og inde. Kravet om mere bevægelse er ikke tænkt som mere idrætsundervisning, men bevægelse skal være en integreret del af skoledagens fag og øvrige aktiviteter

- Der er lagt op til at tilrettelægge elevernes læring gennem mere holddannelse. Derfor må brugen og antallet af hjemklasselokaler og faglokaler drøftes. Det må overvejes lokalt, hvordan skolens fysiske rammer imødekommer mere holddeling
- Med intentionerne i den åbne skole lægges der op til, at skoledagen også foregår uden for skolen fysiske matrikel. Derfor må lokalområdets faciliteter medtænkes som fysiske rammer
- Lærere og pædagoger skal have gode muligheder for at løse deres arbejdsopgaver på skolen. De fagprofessionelle har forskellige arbejdsfunktioner i forhold til skolens kerneopgaver, fx teamsamarbejde, individuel forberedelse og efterbehandling af undervisning og aktiviteter samt elev-/forældresamtaler.

Der er meget få lokaler i en skole, som er så specielle i sin indretning, at de ikke kan anvendes til flere formål. Det er vigtigt, at arbejdsprocesser kortlægges og begrundes, inden man går i gang med at indrette arbejdsfaciliteterne til voksne og børn. Der er fx ikke brug for at indrette traditionelle kontorarbejdspladser, som ikke anvendes i løbet af skoledagen.

Udfordringer

Et arkitektfirma, der håndterer skolebyggerier peger på en generel udfordring, idet deres undersøgelser viser, at en stor del af skolernes lokaler står tomme, når man ser bort fra klasselokalerne. Undersøgelsen viser, at klasselokalerne anvendes op mod 70% af skoledagen, faglokaler op mod 30% mens grupperum, kantine og SFO anvendes i gennemsnit 20% af skoledagen.¹

Dertil kommer forskellige udfordringer afhængig af skoletyper. Fx har etageskolen færre kvadratmeter til fællesarealer sammenlignet med den funktionsopdelte skole. En rumfleksibel skole har til gengæld små klasselokaler, men større fællesarealer end etageskolen.

Det er en generel udfordring, at de fleste skoler er indrettet med henblik på traditionel klasseundervisning, som hidtil har udgjort den overvejende del af elevernes skoledag.

1 <http://signal-arki.dk>

4. Konkrete eksempler

Vejle Kommune

Når folk og rum følges ad

På Kirkebakkeskolen i Vejle har man opdateret de fysiske rammer og pædagogiske værdier. I dag fremstår skolen som en fremtidsorienteret arbejdsplads, hvor indlæring og miljø understøtter hinanden.

Skolens gamle fløje har fået et helt nyt liv. Hvor gangene førhen var flugtveje og forbindelsesgange mellem klasseværelserne, har man nu flyttet flugtvejen ud på bygningens yderside, så gangarealerne nu udnyttes. På den måde inddrages de mange kvadratmeter gange i lokalerne, hvilket i høj grad underbygger skolens vision om et fleksibelt og socialt læringsrum, hvor faste klasselokaler nærmest ikke anvendes længere. De varierende rumstørrelser opfordrer til samspil mellem klasserne, så man ikke bare har tre klasser, der har dansk på samme tid, men i stedet 80 børn og tre lærere, som kan udnytte hinandens kompetencer og inddrage hinanden på tværs. I skolens aula er der indrettet et åbent biblioteksområde med direkte forbindelse til den store og lyse kantine. De vekslende højder i bænke og borde giver rummet dynamik, og de fleksible løsninger med flytbare søjleborde og taburetter indbyder elever og lærere til samvær i både større og mindre grupper. Møblerne er primært holdt i sort og hvidt med enkelte grønne indslag, som skaber en spændende kontrast til det røde gulv.

Læs mere på: www.kirkebakkeskolen.dk.

Kontaktperson:

Skoleleder Anette Leonhardt, anlko@vejle.dk.

Fredensborg Kommune

Grøn skole med fokus på klima og udearealer

Fredensborg skole, afdeling Vilhelmsro, er en skole med fokus på klima og miljø i undervisning og fritidsaktiviteter. Inspiration til skolens struktur er hentet fra det omgivende landskab af skov og eng. De enkelte skolehuse fremstår som 'træer' i skoven med værksteder i stuen i direkte tilknytning til naturen og plads til fordybelse og koncentration på 1. sal i nicher og kroge med udsyn til trækroneerne.

Skolen er i udpræget grad bygget med genanvendelige og bæredygtige materialer i byggeriet. Al regnvand, der falder på skolegrunden, forbliver på grunden. Det sker ved, at vandet opsamles og ledes hen til en nyanlagt sø, som er naturområde med fisk, padder, insekter, fugle og andre dyr og planter. Søen bruges direkte i skolens biologiundervisning.

Udearealerne er etableret med henblik på at inspirere til idræt, leg og samvær før, i og efter skoletid. Hensigten er, at skolen bliver et aktivitets- og udflugtssted for alle børn, unge og voksne i lokalområdet.

Læs mere på: www.fredensborgskole.dk.

Kontaktperson:

Skoleleder Jens Bernhardt, Jebe@fredensborg.dk.

Gladsaxe Kommune

Fremtidens skole

På Bagsværd skole kan alle kvadratmeter bruges til undervisning. Alle lokaler har separat udgang, og det betyder, at alle gangarealer også kan bruges til undervisning og læring uden at sikkerheden nedsættes i forhold til eventuel brand. Det giver optimale muligheder for at mindre grupper kan finde et sted at arbejde i fred og ro.

Også uderummene er formet med henblik på læring. De primære uderum ligger i direkte tilknytning til lokalerne, som skuffer trukket ud fra bygningen. Her kan de også fungere som et udendørs undervisningsrum.

Skolens bibliotek ligger centralt i bygningen og tiltrækker både børn og voksne som et centralt læringsområde. Også skolens lektiecafe er placeret på biblioteket og har fået udvidet sin åbningstid til 14 timer om ugen.

Bagsværd skole er en sammenlægning af den tidligere Søndergård skole og Bagsværd skole. Skolen er en toetagers bygning med moderne læringsmiljøer, hvor kreativitet, fantasi og innovation kan gå hånd i hånd med traditionel faglig kunnen. Skolen er skabt til at underbygge børnenes nysgerrighed og lære dem at udforske og undersøge verden.

Akustikken er helt i top. Der er anvendt lyddæmpende materialer overalt på skolen, så lydniveauet er afdæmpet og behageligt, når lokalerne er fyldt med børn og voksne. Samtidig er gulve og trapper udført med trinlyddæmpende konstruktioner og belægninger.

Læs mere på: www.bagsvaerderskole.dk.

Kontaktperson:

Skolechef Michael Mariendal, MICMAR@gladsaxe.dk.